

Zdraví a internet

Online obtěžování, kyberšikana a další

Alena Černá
PSY279

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

EVROPSKÁ UNIE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kyberšikana

- *„Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana i kyberšikana zahrnuje opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“ (Price & Dalgleish, 2010)*

Kyberšikana

- Obtížnost definice
- Spjata s tradiční šikanou (až 85 %)
- Specifika online prostředí – nemožnost úniku, prolínání rolí

Rysy kyberšikany

- **DĚJE SE PROSTŘEDNICTVÍM ELEKTRONICKÝCH MÉDIÍ**
- **OPAKOVANOST**
- **ZÁMĚRNOST AGRESIVNÍHO AKTU ZE STRANY ÚTOČNÍKA**
- **MOCENSKÁ NEROVNOVÁHA**
- **OBĚŤ VNÍMÁ TOTO JEDNÁNÍ JAKO NEPŘÍJEMNÉ, UBLIŽUJÍCÍ**

- **Opakovanost** může být například v případě kyberšikany zajišťována ne samotným agresorem, ale publikem (přihlížeujícími). Každý nový komentář, který se objeví pod urážlivou fotografií oběti, je určitou formou opakování agrese, stejně jako každé nové kliknutí na tlačítko „to se mi líbí“ u urážlivého vzkazu na FB. V případě kyberšikany tak může například ze strany agresora stačit jediné publikování zraňující fotografie.

- **Mocenská nerovnováha** – ne fyzická jako u tradiční; agresorovi nelze zamezit v přístupu k oběti
- Ačkoli se napadený člověk může snažit útokům vyhnout tak, že opustí určité konkrétní prostředí (stránku, profil), agresor si zpravidla oběť dovede znovu „najít“.
- Pokud napadený využije některou z technických možností obrany (např. nahlášení agresora, což vede – nebo by vést mělo - k zablokování agresorova účtu), nikdo nemůže zajistit, aby si agresor nezaložil účet nový. Navíc anonymita agresora už ze samé své podstaty vytváří tuto mocenskou nerovnováhu – nevíme-li, kdo na nás útočí, máme velmi omezené možnosti se bránit.

- Stejně pak v porovnání s šikanou tradiční zůstává **úmyslné ubližující jednání** ze strany agresora, a především související **vnímání tohoto jednání jako nepříjemného a ubližujícího** obětí. Pokud vnímání negativního charakteru agresorova jednání chybí, nemluvíme o kyberšikaně. Může jít například o projev vrstevnického (přátelského) „škádlení“, může se ale jednat i o úmyslný agresivní čin, který ovšem jeho příjemce takto nepocituje a nijak se jím nezabývá.
- Když agresivní chování nenaplnuje definici kyberšikany (tj. chybí některý z atributů nezbytných pro její identifikaci) mluvíme spíše o **online obtěžování**.

- **Online obtěžování** a skutečnou kyberšikanu je nutné oddělovat, zejména pro nesrovnatelně závažnější dopady na postižené u kyberšikany.
- **„kyberšikana v zastoupení“** (anglicky „cyberbullying by proxy“) - agresor využije služby internetového poskytovatele „upozornění“ (jde o upozornění na závadný obsah, zneužití účtu a podobně)

Předpoklady na straně obětí

- Depresivita
- Úzkostnost
- Nízké sebehodnocení
- Slabé sociální dovednosti
- Vyhýbání se konfliktům
- Nízká úroveň schopností

- Submisivní x provokující oběť (oběť vyvolávající v agresorovi zlost, závist...)

Kdo se častěji stává obětí?

- ti, co více používají internet (banální zjištění?)
- ti, co používají IM a webkameru (vizualita?)
- ti, co vykazují problémové chování offline (problémy ve škole, napadání druhých, zneužívání návykových látek) – jsou častější oběti i agresoři

... a kdo se spíše stane agresorem

- vysoká míra hněvu
- agrese
- stresu
- obranného egoismu
- slabé ovládnání hněvu a dalších emocí – impulzitivita
- nízká míra empatie

- Špatné vztahy s rodiči, zneužívání návykových látek, delikventní chování

Co umožňuje online útoky?

- Anonymita
- Disinhibice
- Absence nonverbální komunikace (agresor nevidí reakci oběti -> může vést k vyšší míře agrese) (*I can't see you, I can't hurt you*); „kokpit efekt“
- Nemožnost agresora dopadnout (jaké máme dnes možnosti?)
- *Jaké si umíte představit formy kyberšikany?*

FORMY KYBERŠIKANY

- **Vydávání se za někoho jiného (jinak také impersonace) a krádež hesla**
- **Vyloučení a ostrakizace**
- **Flaming**
- **Kyber-harašení a kyber-stalking**
- **Pomlouvání**
- **Odhalení a podvádění**
- **Happy slapping**

Anna Halman (1992 - 2006)

Případ polské studentky Anny Halman je často citován jako jeden z prvních známých případů kyberšikany v Evropě. Anna byla ve svých 14 letech během školní hodiny, ze které učitelka na delší dobu odešla, šikanována před zraky všech spolužáků. Čtyři chlapci ji napadli, svlékali, osahávali a předstírali, že ji znásilňují. Anna plakala a prosila ostatní spolužáky o pomoc, ti ale nijak nezasáhli. Další spolužák celou událost natáčel na mobilní telefon a plánoval pořízené video zveřejnit na internetu. Další den Anna spáchala sebevraždu.

Podle všeho byla Anna ze strany těchto spolužáků šikanována již před touto událostí, nikdy se s tím ale nikomu nesvěřila. Když se spolužák, který pořídil z události video, dozvěděl o Annině sebevraždě, video z telefonu vymazal a nikdy jej nezveřejnil; policejní technici však byli schopni nahrávku obnovit a ta poté posloužila jako důkazní materiál.

Další známé případy

- Star Wars kid (Ghyslain Raza) (2003) – „první případ CB se závažnými důsledky“
- <http://www.youtube.com/watch?v=HPPj6viIBmU>
- Ryan Halligan (2003)
- Znáte nějaké další?

Dopady kyberšikany

- Vztek, smutek, úzkost, strach, sebeobviňování, trapnost, pocity ohrožení vlastního bezpečí, bezmoc
- Zhoršení koncentrace, školních výsledků, absence ve škole
- Internalizace - stres, snížené sebehodnocení, osamělost
- Externalizace – hněv, agrese, podrážděnost, rizikové chování (návykové látky)

Dopady

- Zhoršení vztahů – s kamarády, v rodině
- Chlapci x dívky – dívky více negativních dopadů než chlapci (Price a Dalglish, 2010)
- „Dvojité oběti“ – online i offline šikana – výraznější negativní dopady
- Nejzávažnější– zneužití fotografií nebo videí (Smith, et al., 2008). (nejméně zraňující chat)

Meeting strangers

- Děti a dospívající – často dlouhý online kontakt před prvním setkáním v reálu
- Vnímání nebezpečí jako nereálného, snaha o „preventivní opatření“
- Negativní zkušenosti
  - Sexuální obtěžování, příliš rychlé pokusy o sblížení, znásilnění
  - Vzhled, věk
  - Rozdíl v chování online a offline
  - Vulgární, nezdvořilé chování

Dopady MS

- Emoční problémy – deprese, problémy v komunikaci s opačným pohlavím, snížené sebevědomí
- Pokračující obtěžování
- Snaha zapomenout (jiné aktivity...), zabránit dalšímu kontaktu, svěření se

Literatura

- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). *Digital Youth: The Role of Media in Development*. New York : Springer.
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *CyberPsychology & Behavior*, 11(4).
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2009). Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New media & Society*, 11(8), 1349–1371.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2007). Examining the Overlap in Internet-Harassment and School Bullying: Implications for School Intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 42-50.